

Jolanta Chwastyk-Kowalczyk

orcid.org/0000-0002-3463-6432

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Historyk sztuki, filozof, pedagog – prof. dr hab. Halina Taborska (1933–2021)

Słowa kluczowe: prof. dr hab. Halina Taborska, 1933–2021, Wielka Brytania, sztuka przestrzeni publicznej, estetyka, miejsca pamięci ofiar cywilnych, II wojna światowa

Streszczenie

Autorka prezentuje sylwetkę uczonej, historyka sztuki, filozofa, pedagoga, prof. dr hab. Halinę Taborską (1933–2021). Uczona jest cenionym na świecie pionierem wśród badaczy współczesnej sztuki publicznej. Doktorat napisała pod kierunkiem prof. Władysława Tatarkiewicza i obroniła go w 1963 r. W tym samym roku uzyskała dyplom angielski: Diploma in English Literature and Social Studies, University of Cambridge. Była wieloletnim profesorem PUNO, a w latach 2002–2007 pełniła funkcję kierownika Zakładu Współczesnej Kultury Brytyjskiej Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie (PUNO) w Londynie. Od 2007 r. była dyrektorem Instytutu Kultury Europejskiej PUNO, w latach 2008–2011 pełniła funkcję prorektor PUNO, a od lipca 2011 r. do 2017 r. pełniła funkcję rektora PUNO.

W 1959 r. wyjechała na stałe do Wielkiej Brytanii, gdzie nawiązała kontakt z estetykami brytyjskimi. W roku 1960 współzakładała stowarzyszenie The British Society of Aesthetics, które edytowało własny periodyk „The British Journal of Aesthetics”. Brała udział w seminariach, konferencjach, kongresach, współpracowała z naukowymi pismami anglosaskimi oraz z polskimi: „Studiami Estetycznymi”, „Przeglądem Humanistycznym”. Na przełomie lat 60. i 70. XX w. wspomagała prace nad wydaniem w języku angielskim trzech tomów *Historii estetyki* prof. Władysława Tatarkiewicza (wydane w latach 1970–1974; współwydawcami byli PWN i międzynarodowy edytor Mouton).

Uwagi wstępne

Halina Taborska urodziła się 30 lipca 1933 r. w Puławach. Studiowała filologię polską i filozofię na Uniwersytecie Warszawskim¹. Jest cenionym na świecie pionierem wśród badaczy współczesnej sztuki publicznej. Była żoną znanego, przebywającego od 1946 r. na emigracji w Wielkiej Brytanii, poety, teatrologa, tłumacza i krytyka literackiego, zmarłego w 2010 r., Bolesława Taborskiego. Wspierał on wytrwale przez ponad 50 lat działalność akademicką i literacką swej żony. Wspólnie pisali sztuki telewizyjne i radiowe w języku angielskim pod pseudonimem B.H.T. West, tłumaczyli wiersze autorów obcych z języka angielskiego na język polski². Odbywali również wspólne podróże z wykładami po Stanach Zjednoczonych³. Ich córka Anna jest znaną i cenioną w środowiskach anglojęzycznych pisarką horrorów, a także reżyserem filmowym.

W 2014 r. odznaczona została Krzyżem Oficerskim Odrodzenia Polski, a pięć lat później, na uroczystości 80-lecia PUNO w 2019 r., otrzymała godność doktora *honoris causa* Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie w Londynie. Laudację na jej cześć wygłosiła dr Ewa Lewandowska-Tarasiuk, prof. PUNO, która podkreśliła fenomen dokonań kulturowych i naukowych wyróżnionej. Wyraziła przekonanie, że

¹ Skrócone biografie prof. Haliny Taborskiej zob.: Z.A. Judycki, *Polski Uniwersytet na Obczyźnie w Londynie. Słownik biograficzny pracowników naukowych*, PUNO, (Londyn: PUNO, 2008), 94; J.K. Pyłat, *Polski Uniwersytet na Obczyźnie*, (Pułtusk–Londyn: Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora & PUNO, 2010), 213, 223; eadem, *Prof. Halina Taborska – filozof, estetyk, rektor PUNO* [w:] M. Płotka, J. Pyłat, A. Andrzejuk (red.), *Filozofia na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie*, (Warszawa–Londyn: Wydawnictwo von Borowiecky, 2014), 209–213; A. Andrzejuk, *Filozofowie wśród wykładowców PUNO*, referat wygłoszony 2 grudnia 2011 na konferencji w auli Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego pod hasłem „Rycerze Wolności. PUNO i polscy naukowcy w Wielkiej Brytanii”.

² Np. tłumaczenia twórczości literackiej na jęz. polski Richarda Hoggarta, Waltera Allena, Dereka Stanforda, Martina Seymour-Smitha, Grahama Greene’a, Johna Brophy’ego, Christophera Hollisa oraz opracowanie ich not biograficznych w publikacji Marii Danilewiczowej. Zob. M. Danilewicz (red.), *Portrety pisarzy angielskich*, (London: B. Świdorski, 1962), za: J. Zabielska, *Bibliography of books in Polish or relating to Poland*, t. 3 (1958–1963), (London: Polish Library, 1964), 111, poz. 626.

³ E-mail Haliny Taborskiej do Jolanty Chwastyk-Kowalczyk z 17.10.2020 r. – archiwum autorki.

Głosy medialnych recenzentów, merytorycznie analizujące podjętą przez Autorkę problematykę sztuki w miejscach śmierci, nagłaśniają sensy opisanych ludzkich przeżyć, utrwalone w miejscach człowieczych dramatów, których symbolem stały się europejskie pomniki ofiar hitleryzmu. Nie ma już tysięcy ludzkich istnień, które pochłonęły hitlerowskie zbrodnie. Jest sztuka, której symboliczna ekspresja przypomina o ich losach, nawiązuje z nimi dialog pamięci i prowokuje do dialogu z tymi, którzy dzięki niej mogą dzisiaj doznać przeżyć utrwalonych w artystycznych kodach jej twórców. Bo sztuka jest nieśmiertelna...⁴.

Rozwinięcie

Halina Taborska wyjechała do Wielkiej Brytanii wiosną 1959 r. w związku z pracą nad dysertacją doktorską zatytułowaną *I.A. Richards i brytyjska estetyka semantyczna w latach 1920–1939*, pisaną pod kierunkiem prof. Władysława Tatarkiewicza. Z powodów osobistych w tym samym roku opuściła Polskę na stałe i w Londynie rozpoczęła współpracę z estetykami i uczelniami brytyjskimi, nie tracąc jednak kontaktu z estetyką polską, Zakładem Estetyki Uniwersytetu Warszawskiego oraz ze swoim promotorem prof. Tatarkiewiczem, pod którego kierunkiem napisała pracę doktorską w latach 1960–1962. W roku 1963 uzyskała dyplom angielski: Diploma in English Literature and Social Studies, University of Cambridge.

W 1997 r. Rada Wydziału Humanistycznego PUNO w Londynie za prace pt. *Współczesna sztuka publiczna. Dzieła i problemy* oraz *Monuments of Fighting Warsaw*, nadała jej tytuł doktora habilitowanego w dziedzinie historii sztuki⁵.

Pierwszym udokumentowanym krokiem badaczki w dziedzinie estetyki – jeszcze jako seminarzystki prof. Tatarkiewicza – było dokonanie wyboru pism (i zaopatrzenie go *Przedmową*) znanego estetyka, krytyka teatralnego, publicyisty i poety, profesora Uniwersytetu Poznańskiego

⁴ E. Lewandowska-Tarasiuk, *Laudacja z okazji przyznania tytułu doctora honoris causa PUNO profesor Halinie Taborskiej [w:] 80 lat Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie 1939–2019*, (Londyn: PUNO Press, 2019), 38.

⁵ J.K. Pyłat w opracowaniu *Polski Uniwersytet na Obczyźnie...*, 213 podała błędny tytuł rozprawy habilitacyjnej: *Współczesna sztuka publiczna. Monuments of fighting Warsaw*.

Michała Sobieskiego pt. *Mysł a marmur i inne szkice estetyczne*, wydanego przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe w Warszawie w 1959 r.

Uczona w latach 1960–1964 współpracowała także z rocznikiem „Estetyka”, którego redaktorem naczelnym był prof. Tatarkiewicz. W roczniku II z 1962 r. ukazała się jej recenzja na temat ważnej wówczas książki estetyka angielskiego Harolda Osborne’a pt. *Estetyka i krytyka*. W roczniku III z 1963 r. opublikowany został jej artykuł zatytułowany *Główne kierunki współczesnej estetyki brytyjskiej*⁶ oraz drugi tekst – charakterystyka i omówienie pierwszych czterech numerów nowo powstałego pisma „The British Journal of Aesthetics”, które ukazały się w latach 1960–1961. W roczniku IV i ostatnim ukazała się jej recenzja książki angielskiego pisarza i krytyka sztuki Erica Newtona (1893–1965) – *Znaczenie piękna* (*The Meaning of Beauty*, London: Penguin Books, 1962)⁷. W chwili zamknięcia pisma i podsumowania jego działalności zaliczona została przez redakcję „do estetyków polskich zamieszkałych na obczyźnie”. W 1965 r. recenzja ukazała się także w „Przeglądzie Humanistycznym”⁸, a w roku następnym w tym samym periodyku ukazało się *Sprawozdanie z konferencji Brytyjskiego Towarzystwa Estetycznego*⁹.

W „The British Journal of Aesthetics” opublikowała recenzję książki Jerzego Galeckiego zatytułowanej *Problematyka estetyki. Przedmiot i metoda* wydanej w Krakowie w 1962 r.¹⁰

W roku następnym Halina Taborska podjęła współpracę z nowym rocznikiem „Studia Estetyczne”. W tomie 1 z 1964 r. opublikowała przegląd dorobku ośmiu numerów kwartalnika „The British Journal of Aesthetics” za lata 1962–1963. Stanowiło to kontynuację omawiania tego pisma, jakie rozpoczęła w „Estetyce”. Pismo było jej szczególnie bliskie, bo w roku 1960 współzakładała stowarzyszenie The British Society of

⁶ H. Taborska, „Główne kierunki współczesnej estetyki brytyjskiej”, *Estetyka*, 1963, R. 3, 271–291.

⁷ H. Junghertz-Taborska, „Znaczenie piękna”, *Estetyka*, 1963, R. 4, 292–295.

⁸ Eadem, „Znaczenie piękna”, *Przegląd Humanistyczny*, 1965, t. 9, nr 6, 129–137.

⁹ Eadem, „Sprawozdanie z konferencji Brytyjskiego Estetycznego”, *Przegląd Humanistyczny*, 1966, t. 10, nr 3, 171–178.

¹⁰ Eadem, „Problematyka estetyki. Przedmiot i metoda Jerzego Galeckiego”, *The British Journal of Aesthetics*, 1964, vol. 4, iss. 1, 73–74.

Aesthetics, które na swym pierwszym zebraniu podjęło decyzję o powołaniu własnego periodyku pod nazwą „The British Journal of Aesthetics”.

W tomie 3 z 1966 r. „Studiów Estetycznych” jej tekst zatytułowany *Clive Bell* poświęcony był zmarłemu współtwórcy angielskiej estetyki formalistycznej, twórcy pojęcia „znaczącej formy” (*significant form*). W następnym tomie 4 z 1967 r. opublikowała rozprawę o *Estetyce analitycznej w Anglii*.

W 1965 r. w „Przeglądzie Humanistycznym” (nr 9/6 (51)) zamieściła artykuł o *Wykładach estetycznych Ludwiga Wittgensteina* – uważanego za geniusza w dziedzinie logiki i filozofii języka. Tekst napisała wspólnie z estetykiem irlandzkim Cyrylem Barrettem, SJ, który uczestniczył wraz z nią w słynnych w owym czasie seminariach estetycznych w Birbeck College na London University. Dwukrotnie towarzyszyła tam, częściowo jako tłumaczka, prof. Romanowi Ingardenowi i prof. Władysławowi Tarkiewiczowi, którzy zostali zaproszeni do wygłoszenia referatów.

W pierwszej połowie lat 60. XX w. za swój główny cel uważała tworzenie pomostów pomiędzy estetyką polską i brytyjską poprzez kontakty osobiste i przekazywanie informacji o estetyce brytyjskiej w Polsce i o estetyce polskiej w Anglii. Jej zasadniczym wkładem w tej dziedzinie miała stać się obszerna antologia estetyki brytyjskiej, nad którą pracowała przez trzy lata. Wybór tekstów poprzedziły liczne rozmowy i konsultacje z najwybitniejszymi estetykami brytyjskimi tamtych lat, rzetelna kwerenda książek i artykułów, ostateczny wybór tekstów i przetłumaczenie ich na język polski. Podjęła się też napisania not o autorach, zamieszczonych w antologii. Po przekazaniu tłumaczeń do wydawnictwa otrzymała pismo z postulatem, aby włączyła do książki również estetyków marksistowskich i starała się uwzględnić w notach i przedmowie „bardziej odpowiedni punkt widzenia”. Odpisała, że nie zna estetyków marksistowskich w Anglii, i że nie może pisać o estetykach brytyjskich z marksistowskiego punktu widzenia. Zaprzestała wówczas jakiejkolwiek współpracy z polskimi czasopismami i wydawcami. Na macierzystą uczelnię polską wróciła po wielu latach na zaproszenie Katedry Estetyki Instytutu Estetyki Uniwersytetu Warszawskiego w roku 1995 z serią wykładów na temat zagadnień teoretycznych i praktyki artystycznej w dziedzinie współczesnej sztuki publicznej.

Pod koniec lat 60. i we wczesnych latach 70. XX w. przez kilka lat wspomagała prace nad wydaniem w języku angielskim trzech tomów *Historii estetyki* prof. Tatarkiewiczza (wydane w latach 1970–1974; współwydawcami byli PWN i międzynarodowy edytor Mouton: The Hague–Paris). Kontaktowała się tylko z Moutonem. Za wspaniałą rekompensatę za długie miesiące pracy Halina Taborska uważa odręczną dedykację prof. Tatarkiewiczza dla niej na pierwszym tomie, poświęconym estetyce starożytnej: „Drogię Halinie, bez której przyjacielskiej pomocy nie byłoby tej książki od WT”.

Największe przygody miała przy tomie drugim – poleciła prof. Tatarkiewiczowi na angielskiego edytora swego przyjaciela i współautora tekstów estetycznych, brytyjskiego filozofa i krytyka sztuki, jezuitę Cyrila Barretta. Nie spodobało mu się tłumaczenie angielskie, ale nie znał w ogóle języka polskiego, więc chciał, aby przeszła z nim przez każde zdanie tłumaczenia, opisując i analizując (po angielsku) polskie zwroty i terminy. Zajęło to im kilka miesięcy życia, ale ostateczny efekt był zadowalający.

W tamtych czasach – przez dziesięć lat – współpracowała z estetykami angielskimi: brała udział w seminariach, konferencjach, kongresach, publikowała w naukowych pismach anglosaskich, a w dziedzinie estetyki były to: wspomniany już „The British Journal of Aesthetics”, organ Brytyjskiego Towarzystwa Estetyki, którego przez lat wiele była członkiem, oraz amerykański kwartalnik „The Journal of Aesthetics and Art Criticism”. Oprócz artykułów dziedzinowych pisała krytyczne recenzje z publikowanych książek polskich o estetyce, dokonywała wyboru tekstów oraz robiła tłumaczenia na język polski. Rozwijała także współpracę z filozofami oksfordzkiej szkoły lingwistycznej i analitycznej.

Przede wszystkim jednak prof. Halina Taborska przez kilkadziesiąt lat (1966–1998) prowadziła na uczelniach brytyjskich serie wykładów i seminaria kursowe z estetyki pojmowanej głównie jako teoria sztuki, ale także jako filozofia piękna i sztuki.

W latach 70. XX w. podjęła badania nad sztuką w przestrzeni publicznej, w następnej dekadzie zajęła się wieloaspektową analizą cech sztuki publicznej i sztuki społeczności. Jej licznym wykładom poświęconym tej tematyce towarzyszyły pokazy slajdów sztuki europejskiej, mające wesprzeć studentów w procesie samodzielnego projektowania tego rodzaju sztuki. Po raz pierwszy została przedstawiona wiedza teoretyczna w zakresie estetyki,

połączona z analizą funkcji cech sztuki publicznej i sztuki społeczności. Towarzyszyły temu pokazy slajdów wybranych przykładów najnowszej sztuki europejskiej w tej dziedzinie, oprócz polskiej, ponieważ wtedy w Polsce występowała w przestrzeni publicznej tylko sztuka upamiętniająca.

W latach 1966–1992 pracowała na Wydziale Sztuki i Studiów Pokrewnych w znanej szkole artystycznej, która zmieniła w tym czasie nazwę z Camberwell School of Arts and Crafts na Camberwell College of Arts, a później stała się częścią University of the Arts London, gdzie przez ćwierć wieku każdy student zaliczał jej obowiązkowe seminarium z estetyki. Wygłosiła tam też dziesiątki wykładów o tematyce związanej z filozofią sztuki – od estetyki klasycznej Grecji po estetykę całego wieku XX, z historią sztuki XIX i XX w. oraz historią idei. Uzasadnione jest przekonanie, że w angielskiej dydaktyce uniwersyteckiej zbudowała swoją pozycję jako estetyk.

W latach 1982–1986 wykładała na Wydziale Sztuki w Roehampton Institute London, na którym kierowała Studiami Estetyki i Sztuki Współczesnej, a później Studiami Teorii i Krytyki Sztuki Publicznej i wydała trzy publikacje zawierające jej wykłady na temat pomników warszawskich poświęconych Powstaniu Warszawskiemu i Powstaniu w Getcie Warszawskim oraz zagadnieniom dotyczącym współczesnej sztuki publicznej i architektury.

Filozofii w jej długim życiu zawodowym nie brakowało – wykładała dużo o filozofach greckich – miała serię wykładów o Arystotelesie, kilka o Spinozie i Kancie, napisała m.in. nieopublikowany dotąd, obszerny tekst o pojęciu „katharsis”. W latach późniejszych tekst ten miał wpływ na jej stałe poszukiwania katartycznych właściwości w dziełach publicznej sztuki upamiętniającej.

W jej wykładach na PUNO prowadzonych od 2002 r. regularnie pojawiały się zagadnienia związane z estetyką współczesnej sztuki publicznej i jej udziału w kształtowaniu i rewitalizacji miast europejskich, a także pomników i monumentów o charakterze komemoratywnym. Ta sama problematyka pojawia się też w kilkunastu pracach publikowanych w tym okresie¹¹.

¹¹ Zob. Wykaz prac prof. H. Taborskiej.

Głównymi obszarami jej badań są:

1. Współczesna sztuka publiczna europejskich metropolii oraz sposoby jej funkcjonowania w nowych lub regenerowanych zespołach architektoniczno-urbanistycznych (publikacje książkowe z tej dziedziny: *Współczesna sztuka publiczna. Dzieła i problemy*, Wiedza i Życie, Warszawa 1996; *Current Issues in Public Art*, Allen Fisher, London 1998; *Contemporary Public Art and Architecture*, London 1999; *Nowy Londyn – miasto i jego sztuka publiczna*, Wydawnictwo Inne, Londyn 2004).
2. Współczesna sztuka komemoratywna w otwartej przestrzeni publicznej (*Monuments of Fighting Warsaw*, Roehampton Institute London, Department of Art Publications, London 1995; „Art in Places of Death: Polish Signs of Memory in the Nazi Death Camps”, *Kultura Współczesna*, 2003, nr 4; teksty w *Pamięć Shoah*, Oficyna, Łódź 2009, liczne artykuły w publikacjach zbiorowych).
3. Artyści brytyjscy w otwartych przestrzeniach publicznych Europy.
4. Europejskie instytucje kultury.

Do najważniejszych zrealizowanych po 1995 r. projektów badawczych należą: „Sztuka publiczna i architektura w nowych i regenerowanych zespołach urbanistycznych Europy”, „Sztuka komemoratywna w otwartej przestrzeni publicznej – Sztuka i katharsis – monumenty dla ofiar drugiej wojny światowej”, „Studium kształtowania współczesnego krajobrazu kulturowego Warszawy”, „Współczesna sztuka publiczna w otwartych przestrzeniach Anglii”, „Artyści brytyjscy w otwartych przestrzeniach publicznych Europy”, „Kultura artystyczna w procesach rewitalizacji miast europejskich”.

Jak widzimy, działalność akademicka prof. Haliny Taborskiej przedstawia się imponująco. Trudno się nie zgodzić ze słowami prof. Ewy Lewandowskiej-Tarasiuk, która stwierdziła, że jest to

badaczka kultury i pamięci historycznej Polaków i Europejczyków XX i XXI wieku, obrończyni międzyludzkiej więzi zapisanej w losowych dramatach polskiej historii, inicjatorka międzypokoleniowych dialogów, autorka wnikliwych publikacji naukowych, nieoceniony nauczyciel aka-

demicki wielu światowych uczelni i przede wszystkim wspaniałą wykładowca i była Rektor Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie w Londynie. Akademickie doświadczenie, a także wielkie wyczucie fenomenu czasu i miejsca, nowych potrzeb i oczekiwań zróżnicowanego pokoleniowo i kulturowo środowiska Polaków w Wielkiej Brytanii, pomogły jej w przeobrażaniu Uczelni. To dzięki umysłowi i sercu byłej Rektor prof. Halinie Taborskiej, PUNO trwa i wierzymy, że trwać będzie dla przyszłych pokoleń Polaków, ucząc ich polskiej kultury i rozwijając nowe oblicza polskości poza granicami Kraju¹².

Spośród wielu publikacji prof. Haliny Taborskiej należy odnotować tę ostatnią, która ukazała się na rynku wydawniczym w 2019 r. Była to 322-stronicowa książka napisana przy współpracy Mariana Turskiego zatytułowana *Sztuka w miejscach śmierci. Europejskie monumenty dla cywilnych ofiar hitleryzmu po 1945 roku*, wydana w Warszawie przez Austerię.

O ile strona wojskowa zmagani wojennych w czasie ostatniej wojny światowej w optyce polityki międzynarodowej została przebadana i udokumentowana przez wielu badaczy w różnych krajach, o tyle kwestia ofiar ludności cywilnej nie jest przedmiotem szczególnego zainteresowania uczonych. Nielicznym ich przedstawicielem jest prof. dr hab. Halina Taborska. Od dziesięcioleci w polu jej zainteresowań badawczych znajduje się sztuka upamiętniająca ofiary II wojny światowej w otwartych przestrzeniach Europy, współczesna sztuka publiczna europejskich metropolii oraz nowa urbanistyka i architektura w procesach rewitalizacji miast. Sztuka ta zawsze w jej opracowaniach wpisana jest w kontekst historyczno-społeczny, oparty na źródłach naukowych oraz w kontekst architektoniczny i urbanistyczny.

Publikacją, która zapowiedziała niejako następny tom uczonej, była książka pt. *Miasto, które nie zginęło. Ludność cywilna Warszawy 1939–1945 i pomniki jej poświęcone*, wydana przez Bellonę w 2014 r. w Warszawie. Najnowsze opracowanie zatytułowane *Sztuka w miejscach śmierci. Europejskie monumenty dla cywilnych ofiar hitleryzmu po 1945 roku* jest wynikiem 25-letniego procesu gromadzenia, dokumentowania oraz

¹² E. Lewandowska-Tarasiuk, *Laudacja z okazji przyznania tytułu doctora...*, 38.

opracowania bogatego, wieloźródłowego materiału archiwalnego, zdjęciowego, przeprowadzonych wywiadów ze świadkami wydarzeń, artystami, kwerendy bibliograficznej, podróży do Austrii, Czech, Francji, Holandii, Niemiec, Polski i Słowacji. Halina Taborska jest autorką tekstu i ilustracji. Wykonane przez nią doskonale skadrowane zdjęcia pomników, monumentów, obelisków, tablic pamiątkowych i ławek, płyt informacyjnych, rzeźb, reliefów, powstańczych murali, różnych instalacji artystycznych w otwartych przestrzeniach prywatnych i publicznych, krzyży, głazów z rzeźbiarskimi elementami, epitafiów, ołtarzy, kamieni, zbiorowych mogił, obiektów muzealnych, symbolicznych stawów, „środków transportu pamięci” – szarych autobusów wykorzystywanych w akcji „Eutanazja”, stelli, cmentarzy, homomonumentów same w sobie stanowią bezcenne źródło, będące chóralnym niemym krzykiem pamięci zbiorowej ocalałych z pożogi wojennej.

Współautor książki Marian Turski organizował wyprawy, spotkania z twórcami oraz finansowe wsparcie różnych międzynarodowych instytucji rządowych i pozarządowych.

Halina Taborska poświęciła swe badania ludziom mordowanym tylko za to, kim byli – pogardzanymi przez nazistów mniejszościami etnicznymi, innowiercami, LGBT, chorymi psychicznie, niepełnosprawnymi. Badaczka przywołała ikoniczne miejsca pacyfikacji wsi i miasteczek z różnych stron Europy, takie jak: czeskie Lidice, białoruski Chatyń, polski Michniów i francuski Oradour. Autorka wiedzie czytelnika przez kolejne ślady zniszczeń, odbudowy i upamiętnienia w postaci monumentów usytuowanych w Coventry oraz w Warszawie. Podzieliła się refleksją nad pomnikami, będącymi zapisem i hołdem dla zgładzonych europejskich Sinti i Romów, chorych psychicznie oraz homoseksualistów.

Autorka sygnalizowała też potrzebę oddzielnej publikacji poświęconej zagładzie Żydów Europy.

Zasadne wydaje się pytanie, czy tyle lat po zakończeniu II wojny światowej takie publikacje są potrzebne? Odradzające się ruchy nacjonalistyczne we współczesnym świecie oraz wszelkie próby przedefiniowania i zafałszowania historii w postaci narracji, jak np. kuriozalnych „polskich obozów koncentracyjnych”, umniejszających winę Niemców za popełnione ludobójstwo, dowodzą, że są wręcz niezbędne. Musimy zachować wiedzę i pamięć o tym, co się wydarzyło, by uniknąć takiej

traumy w przyszłości. Wstrząsające *memento mori* zamordowanych i odchodzącego pokolenia świadków...

W swej działalności międzynarodowej za jedną z najciekawszych i angażujących naukowo uważała prof. Taborska współpracę ze szwedzką fundacją Vardø-seminar Foundation, mającą siedzibę w Sztokholmie. Założył ją w 1980 r. i prowadził filozof i krytyk sztuki Andrzej Ekwiński, Polak osiedlony w Szwecji. Ideą przewodnią było gromadzenie uczonych różnych dyscyplin, artystów sztuk plastycznych, krytyków i teoretyków sztuki w celu prowadzenia wspólnych dyskusji nad stanem współczesnej kultury europejskiej, przyszłości Europy i procesów globalizacji. Halina Taborska dołączyła do nich w 1994 r., a od 2001 przewodniczyła Międzynarodowej Radzie Programowej Fundacji.

W latach 2001–2006 współorganizowała z Andrzejem Ekwińskim i Janem S. Wojciechowskim w Pułtusku i Fromborku sześć konferencji międzynarodowych z towarzyszącymi wystawami dzieł sztuki uczestniczących w nich artystów¹³. Spotkania odbywały się w języku angielskim. i dotyczyły m.in. etyki ekologii, narodowej tożsamości i stereotypów, europejskich kultur narodowych wobec procesów globalizacji, przyszłości Europy – jej przywódców, idei i wartości.

Profesor Halina Taborska brała też udział w sympozjach i konferencjach organizowanych przez Vardø-seminar Foundation w innych krajach Europy, m.in. w Rosji (Kaliningrad), na Litwie (Kowno) i w Szwecji (Sztokholm).

Do innych aktywności zawodowych prof. Haliny Taborskiej należało prowadzenie zajęć dydaktycznych dla polskich uczniów, przygotowujące ich na dwuletnich kursach do egzaminów maturalnych (A-Level) z języka i literatury polskiej. Czyniła to przez 25 lat w okresie od 1960 do 1985 r. w Ealing College of Higher Education, w zachodniej dzielnicy Londynu. Zajęcia odbywały się w soboty, co oznaczało przez ćwierć wieku brak wolnych weekendów. Dawało jednak dużą satysfakcję, bo była to praca służąca polskiej młodzieży i polskiej emigracji niepodległościowej.

¹³ W tym czasie była dyrektorem Instytutu Kultury Europejskiej w Wyższej Szkole Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku, jej zastępcą był tam Jan S. Wojciechowski, rzeźbiarz, kurator i teoretyk sztuki.

Dla uczniów ważne też było to, że język polski uznany został za język akceptowany przy aplikowaniu na studia wyższe, gdzie wymogiem była znajomość jednego języka obcego. Za taki w Wielkiej Brytanii uważany jest do dziś język polski.

Profesor Halina Taborska była również członkiem International Association of Art Critics AICA British Section (Międzynarodowe Stowarzyszenie Krytyków Sztuki, Sekcja brytyjska). Zajmowała się krytyką sztuki i literatury. W Polskiej Sekcji BBC World Service pod nazwiskiem Mianowska (nazwisko panięskie jej matki) zrealizowała kilkanaście prezentacji współczesnych prac artystów brytyjskich, a także kilka omówień artystów polskich, którzy mieli swe wystawy w Anglii. Recenzowała też i prezentowała ważne wystawy międzynarodowe w zachodniej Europie (m.in. „Paryż–Moskwa 1900–1930” w Centrum Pompidou w 1979 r.). Nadawane były w programach kulturalnych BBC, głównie w niedzielnych audycjach poświęconych kulturze i sztuce, znanych pod nazwą „Sztuka nad Tamizą”. W latach 1976–1993 współtworzył ją i redagował Bolesław Taborski¹⁴.

Jako osoba ciesząca się zaufaniem społecznym Halina Taborska była jedną z trojga powierników założonej w 1988 r. fundacji Stefan Batory Trust, Oxford, której przewodniczył prof. Zbigniew Pełczyński. Celem tej organizacji charytatywnej było „wspieranie rozwoju polskiej edukacji, nauki i kultury w Polsce i za granicą, a także umacnianie procesu demokratycznego w Polsce i wśród sąsiadów Polski”. Fundacja została rozwiązana w 2020 r.

Krótkie kalendarium pracy akademickiej prof. Haliny Taborskiej

- 1955–1957 – asystentka na nowo powstałym Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, w Zakładzie Filologii Polskiej.
- 1957–1959 – seminarium w Katedrze Estetyki Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Warszawskiego; pod kierunkiem prof.

¹⁴ Taborski w BBC [w:] W. Ligęza, J. Wolski (red.), *Przez lustra. Pisarstwo Bolesława Taborskiego. Szkice*, (Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2002), 152.

Władysława Tatarkiewicza zbierała materiały do pracy doktorskiej na temat współczesnej estetyki angielskiej.

- 1966–1992 prowadziła wykłady kursowe i seminaria z estetyki, historii sztuki XIX i XX w. oraz historii idei w Camberwell College of Arts w Londynie (obecnie college stanowi część składową University of the Arts London).
- 1963–1986 była doradcą i autorem materiałów egzaminacyjnych z języka i literatury polskiej w Oxford Examination Board w Oksfordzie.
- 1971–1972, 1980 prowadziła serię wykładów w Oxford University na temat sztuki rosyjskiej i radzieckiej.
- 1975–1982 była profesorem wizytującym/wykładowcą/guest speakerem w ponad dwudziestu amerykańskich instytutach i uniwersytetach, m.in. w: Harvard University, City University of New York Graduate Center, San Francisco State University, University of Michigan at Ann Arbor, University of Milwaukee, State University of New York.
- 1983–1985 kierowała Studiami Estetyki i Sztuki Współczesnej, Roehampton Institute, Londyn.
- 1985–1998 kierowała Studiami Teorii i Krytyki Sztuki Publicznej, Roehampton Institute London (Instytut podlegał w tym okresie najpierw Uniwersytetowi Londyńskiemu, potem Uniwersytetowi Surrey, a obecnie nosi nazwę Roehampton University, London).
- W semestrze letnim 1995 była profesorem wizytującym w Katedrze Estetyki Instytutu Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1995–1997 profesor wizytujący i współautorka projektu badawczego na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej na temat „Aspektów plastycznych przestrzeni publicznej Śródmieścia Warszawy”.
- 1998–2006 – profesor uczelniany Wyższej Szkoły Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku i od 1999 do 2006 dyrektor Instytutu Kultury Europejskiej tejże Szkoły (obecnie Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor).

- 1998–2007 – była profesorem wizytującym w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego.
- 2004–2011 – pełniła funkcję profesora kontraktowego Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie.
- 2007 – była profesorem wizytującym w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie.
- 2002–2007 – pełniła funkcję kierownika Zakładu Współczesnej Kultury Brytyjskiej Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie (PUNO) w Londynie.
- Od 2007 była dyrektorem Instytutu Kultury Europejskiej PUNO.
- 2008–2011 – pełniła funkcję prorektor PUNO.
- lipiec 2011–2017 – pełniła funkcję rektora PUNO.

**Wykaz publikacji książkowych Haliny Taborskiej,
lub współredagowanych, z lat 1995–2020**

1. *Monuments of Fighting Warsaw*, Roehampton Institute London, Department of Art Publications, London 1995.
2. *Współczesna sztuka publiczna. Dzieła i problemy*, Wiedza i Życie, Warszawa 1996.
3. *Pamięć miast: publiczna sztuka upamiętniająca Berlina i Warszawy*, Polska Fundacja Kulturalna, Londyn 1997.
4. *Current Issues in Public Art*, Allen Fisher, London 1998.
5. *Contemporary Public Art and Architecture*, London 1999.
6. *Nowy Londyn – miasto i jego sztuka publiczna*, Wydawnictwo Inne, Londyn 2004.
7. *Dokąd zmierza Europa: przywództwo – idee – wartości* (red. z J.S. Wojciechowskim), Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora, Pułtusk 2007.
8. *Prezydenci i Rządy Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie w walce o niepodległą Polskę w latach 1939–1990* (red. z A. Rzegockim i M. Flemingiem), PUNO Press, Londyn–Kraków, 2013.
9. *Miasto, które nie zginęło. Ludność cywilna Warszawy 1939–1945 i pomniki jej poświęcone*, Bellona, Warszawa 2014.

10. *The Hanna & Zdzislaw Broncel Charitable Trust – założyciele, powiernicy, beneficjenci* (red. z E. Lewandowską-Tarasiuk), PUNO Press, Londyn 2016.
11. współpraca M. Turski, *Sztuka w miejscach śmierci. Europejskie pomniki ofiar hitleryzmu*, Austeria, Kraków 2019.
12. współpraca M. Turski, *Kunst an Orten des Todes. Europäische Denkmäler der Opfer des Nationalsozialismus*, Austeria, Kraków 2021.
13. współpraca M. Turski, *Art in Places of Death. European Monuments to Victims of Nazism*, Austeria, Kraków 2021.
14. *Contemporary Public Art Revisited – Debates and Artistic Practice 1970–2010* (planowana publikacja w 2022 r.).

Wybrane artykuły i rozprawy z lat 1995–2020

1. *Rola animacyjna sztuki społeczności i sztuka społeczności w Anglii* [w:] J. Gajda (red.), *Animacja kulturalna jako problem pedagogiczny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1994.
2. *Unwanted Monuments of Warsaw: Removal of Public Monuments Erected in Communist Poland from 1945 to 1989*, „Art & Design”, 1994, no. 9.
3. *The Fall of Socialist Realism and Its Implications for Aesthetic Theory, Artistic Practice and Critical Discourse* [w:] Ch. Chamberbert (ed.), *Strategies for Survival – Now! A Global Perspective on Ethnicity, Body and Breakdown of Artistic Systems*, The Swedish Art Critics Association Press, Lund 1995.
4. *Art in the City – Art for All*, „Radar”, 1997, no. 2.
5. *Kunst und Katharsis. Sztuka i katharsis* (z M. Turskim), „Dialog”, 2014, nr 3–4.
6. *Pamięć miast: publiczna sztuka upamiętniająca Berlina i Warszawy*, „Zeszyty Naukowe PUNO”, 1997, nr 2.
7. *Niechciane anioły Chagalla*, „Przegląd Artystyczno-Literacki”, 1999, nr 9 (91).
8. *Szklane anioły René Lalique’a*, „Przegląd Artystyczno-Literacki” 1999, nr 11/12 (93/94).

9. *Domy ze snów (Letnia Akademia Architektury)*, „Polityka”, 1999, nr 33 (2206).
10. *Centrum Południowego Brzegu* [w:] D. Ilczuk, A. Rottermund (red.), *Warszawskie instytucje kultury: seminarium „okrągłego stołu”*, seria: Strategia Rozwoju Kulturalnego Warszawy: prace przygotowawcze, (Warszawa 2001: Zarząd Miasta Stołecznego Warszawy, Instytut Kultury).
11. *Nowa sztuka na starych placach Europy*, „Przegląd Artystyczno-Literacki”, 2001, nr 6 (112).
12. *Żelazny Anioł*, „Polityka”, 2001, nr 33 (2301).
13. *Dylematy animacyjne współczesnej sztuki publicznej* [w:] J. Gajda, W. Żardecki (red.), *Dylematy animacji kulturalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001,
14. *Rozstrzelane kamienie (monument Treblinki)*, „Polityka”, 2002, nr 27 (2360).
15. *Współczesna sztuka publiczna a tożsamość narodowa* [w:] D. Kubinowski (red.), *Kultura, wartości, kształcenie: księga dedykowana profesorowi Januszowi Gajdzie*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003.
16. *Art in Places of Death: Polish Signs of Memory in the Nazi Death Camps*, „Kultura Współczesna”, 2003, nr 4 (38).
17. *Kształcenie pamięci czy narodowa pokuta? Artystyczna instalacja w Dzielnicy Bawarskiej w Berlinie* [w:] J. Gajda, J. Izdebska (red.), *Kultura, wartości, kształcenie wobec wyzwań i zagrożeń XXI wieku, materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej, 16–18 czerwca 2003 rok, Suwałki–Wigry*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Suwalsko-Mazurskiej, Suwałki 2004.
18. *Formy propagowania polskiej kultury artystycznej przez społeczność emigracyjną w Anglii* [w:] Z.E. Wałaszewski (red.), *Polacy w Wielkiej Brytanii wobec przystąpienia Polski do Unii Europejskiej: materiały z Konferencji na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie dnia 2 lutego 2004 r. w Londynie*, „Zeszyty Naukowe PUNO”, 2004, nr 14.
19. *Miejskie przestrzenie otwarte i sztuka publiczna jako teren dialogu kultur* [w:] Z. Krawczyk, E. Lewandowska-Tarasiuk, J.W.

- Sienkiewicz (red.), *Turystyka jako dialog kultur*, Almamer, Warszawa 2005.
20. *Współczesna sztuka publiczna i nie-miejsca Warszawy – z Europą w tle*, „Kultura współczesna. Teoria, Interpretacje, Praktyka”, 2005, nr 4.
 21. *The place of contemporary public art: ideas and examples // Miejsce współczesnej sztuki publicznej – pojęcia i przykłady* [w:] K. Grabowicz, *Artistic Activities in Public Space. The Aesthetic and Social Aspects // Działania artystyczne w przestrzeni publicznej. Aspekty estetyczne i społeczne*, CSW Łąźnia, Gdańsk 2006.
 22. *Miejskie przestrzenie otwarte – jakie i czyje?* [w:] T. Duda et al. (red.), *Dynamika przestrzeni miejskiej*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań–Warszawa 2006.
 23. *Wizyta w archiwum głowy*, „Arteon”, 2006, nr 2 (70).
 24. *Romantyczny duch powierzchni*, „Format” 2006, t. 1 (49).
 25. *Polska kultura artystyczna na emigracji – formy i modele jej propagowania w środowiskach brytyjskich* [w:] W. Lohman (red.), *Rola dawnej i nowej emigracji polskiej w warunkach Unii Europejskiej*, Wydawnictwo PAU, Kraków 2006.
 26. *Miejsca duchowe współczesnej sztuki publicznej i jej związki z architekturą* [w:] E. Kuryłowicz (red.), *Architektura. Bezgłośny przekaz głośnych emocji. Integracyjna rola miejsc duchowych w miastach XXI wieku*, Kanon, Warszawa 2007.
 27. *Sztuka w podróży* [w:] Z. Krawczyk, E. Lewandowska-Tarasiuk, J.W. Sienkiewicz (red.), *Człowiek w podróży*, Almamer, Warszawa 2009.
 28. *Sztuka w miejscu śmierci – polskie znaki pamięci w hitlerowskich obozach natychmiastowej Zagłady* [w:] T. Majewski, A. Zeidler-Janiszewska (red.), *Pamięć Shoah. Kulturowe reprezentacje i praktyki upamiętniania*, Oficyna, Łódź 2009.
 29. *Art in Places of Death* [w:] T. Majewski, A. Zeidler-Janiszewska (red.), *Memory of the Shoah*, Oficyna, Łódź 2010.
 30. *Polskie szkoły architektury* [w:] W. Lohman (red.), *Wkład wychodźstwa polskiego w naukę i kulturę Wielkiej Brytanii*, Wydawnictwo PAU, Kraków 2010.

31. *Współczesna sztuka publiczna w spuściźnie kulturowej miasta* [w:] E. Rewers, A. Skórzewska (red.), *Sztuka – kapitał kulturowy polskich miast*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2010.
32. *Paradoksy współczesnych wizerunków rzeźbiarskich w przestrzeni publicznej* (Anthony Gormley, Rachel Whiteread, Jan S. Wojciechowski) [w:] D. Koczanowicz, M. Skrzeczkowski (red.), *Między estetyzacją a emancypacją. Praktyki artystyczne w przestrzeni publicznej*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2010.
33. *Kultura artystyczna w procesach rewitalizacji europejskich miast metropolitalnych. Paradoksy współczesnych wizerunków rzeźbiarskich w przestrzeni publicznej* [w:] D. Koczanowicz, M. Skrzeczkowski (red.), *Kultura dla rewitalizacji > Rewitalizacja dla kultury – Culture for Revitalisation > Revitalisation for Culture*, CSWŁ, Gdańsk 2010.
34. *Polski Uniwersytet na Obczyźnie w Londynie – alternatywny model placówki akademickiej poza granicami macierzystego kraju* [w:] L. Nowak (red.), *II Kongres Polskich Towarzystw Naukowych na Obczyźnie, 4–7 września 2008*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.
35. *Wychowawczy potencjał sztuki w przestrzeni publicznej – historia jednego cokołu* [w:] S. Kawalla, E. Lewandowska-Tarasiuk, J.W. Sienkiewicz (red.), *Słowa, obrazy, dźwięki w wychowaniu*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2011.
36. *Podróż artystycznej idei – Europejska Droga Pokoju* (z J.S. Wojciechowskim) [w:] Z. Krawczyk, E. Lewandowska-Tarasiuk, J.W. Sienkiewicz (red.), *Aksjologia podróży*, Almamer, Warszawa 2012.
37. *Baśnie i koszmary w Muzeum Dzieciństwa* [w:] S. Kawalla, E. Lewandowska-Tarasiuk, J.W. Sienkiewicz (red.), *Baśń w terapii i wychowaniu*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2012.
38. *Dokąd nas zabieracie? Dzieła sztuki publicznej upamiętniające chorych psychicznie zgładzonych w czasie drugiej wojny światowej* [w:] T. Nasierowski, G. Herczyńska, D.M. Myszka (red.), *Za-*

- głada chorych psychicznie. Pamięć i historia*, Eneteia, Warszawa 2012.
39. *Niemcy, upamiętnianie*, współpraca M. Turski, „Dialog-Pheniben”, 2012, nr 7.
 40. *Czarny staw – Berliński pomnik pomordowanych Romów*, „Polityka”, 2012, nr 45 (2882).
 41. *Rzeźba w przestrzeni publicznej – wrażliwe treści i lokalizacje/ Sculpture in Public Space – Sensitive Themes and Locations* [w:] J. Dominiczak, K. Wielebska, A. Szyrwelska, *Sztuka i przestrzeń publiczna/Art and Public Space*, CSW Łażnia, Gdańsk 2012.
 42. *Homomonumenty*, współpraca M. Turski, „Nigdy Więcej”, 2014, nr 21.
 43. *Pomniki zgładzonych Romów Europy*, „Zeszyty Naukowe PUNO”, 2014, Seria trzecia, nr 2.
 44. *Pacyfikowane wsie Europy i ich życie po śmierci: Michniów i Oradour*, „Rocznik PTNO 2013/2014”, 2015, nr 57.
 45. *Pacyfikowane wsie Europy – Lidice*, „Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy”, 2015, t. 15.
 46. *Pedagogika pamięci i współczesna sztuka publiczna w otwartych przestrzeniach miejskich Europy* [w:] E. Lewandowska-Tarasiuk, J. Łaszczyk, B. Śliwerski, *Pedagogika serca. Wychowanie emocjonalne w XXI wieku*, wydanie II poszerzone, Difin, Warszawa 2016.
 47. *Sztuka w otwartej przestrzeni publicznej i upamiętnianie ofiar cywilnych II wojny światowej – Coventry 1940–2015*, „Zeszyty Naukowe PUNO”, 2016, Seria trzecia, nr 4.
 48. *Wartości duchowe współczesnej sztuki publicznej w otwartych przestrzeniach miejskich Europy (przykłady: Warszawa, Wiedeń, Berlin, Coventry)*, „Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy”, 2016, t. 16.
 49. *Romowie Europy na ziemiach polskich 1941–1945 i monumenty im poświęcone*, „Zeszyty Naukowe PUNO”, 2017, Seria trzecia, nr 5.

50. *Witraże maryjne Aleksandra P. Kleckiego w kościele Our Lady Immaculate & St Philip Neri w Uckfield*, „Zeszyty Naukowe PUNO”, 2017, Seria trzecia, nr 5.
51. *Sztuka w miejscach Zagłady – forma i funkcja* [w:] T. Kranz (red.), *Muzea w poobozowych miejscach pamięci. Tożsamość, znaczenia, funkcje*, Państwowe Muzeum na Majdanku, Lublin 2017.
52. „*Milczeć nie mogę i żyć nie mogę*” – warszawski pomnik Szmulca Zygielbojma na Trakcie Pamięci Męczeństwa i Walki Żydów 1940–1943, „Zeszyty Naukowe PUNO”, 2018, Seria trzecia, nr 6.
53. *Pomniki smoleńskie w Warszawie – lokalizacje. Dzieła, kontrowersje*, „Zeszyty Naukowe PUNO”, 2019, Seria trzecia, nr 7.
54. *Miejsca do myślenia – Biennale Architektury w Wenecji, odtworzone chaty filozofów i dioramy Marka Rileya*, „Zeszyty Naukowe PUNO”, 2020, Seria trzecia, nr 8.

Uwagi końcowe

Autorka artykułu sygnalnie prezentowała sylwetkę naukową prof. dr hab. Haliny Taborskiej na otwarciu wystawy pod hasłem: „Pionierki. Kobiety w edukacji i nauce”, zorganizowanej przez Instytut Studiów Kobięcych na Kampusie Uniwersytetu w Białymstoku na placu Syntezy 11 września 2020 r.¹⁵ Reprezentantkami nauki polskiej na obczyźnie były tylko dwie Polki. Najważniejsza postać historyczna polskiej nauki to Maria Skłodowska-Curie, a ze współczesnych polskich uczonych była nią Halina Taborska. Szerzej jej dokonania autorka omówiła rok później podczas konferencji naukowej „Badania historii kobiet polskich na tle porównawczym. Kierunki, problematyka, perspektywy”, zorganizowanej przez Ośrodek Badań Historii Kobiet Instytutu Studiów Kobięcych w Białymstoku 11–13 czerwca 2021 r.

Ta wyjątkowa kobieta – profesor Halina Taborska – odeszła w Londynie nad ranem 11 stycznia 2021 r., osierocając nie tylko córkę, ale wszystkich współpracujących z nią w twórczym wysiłku badaczy. Jej prochy spoczęły na Powązkach w Warszawie.

¹⁵ *Obiektyw. Magazyn Informacyjny* [online] [dostęp: 11.09.2020]. Dostępny w World Wide Web: <<https://bialystok.tvp.pl/680025/obiektyw>>.

Uczonej poświęcono sympozjum naukowe on-line pod hasłem „Ułamek istnienia – dedykowane pamięci prof. Haliny Taborskiej (1933–2021)”, zorganizowane przez Polski Uniwersytet na Obczyźnie i Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie w Londynie 19 czerwca 2021 r. Było to swoiste pożegnanie i hołd złożony tej wyjątkowo skromnej osobie przez przyjaciół, współpracowników i doktorantów.